

5-10. Sınıf Öğrencilerinin Savaş ve Barış Kavramına Yükledikleri Anlamların Resimler Yoluyla İncelenmesi

Examination of the Meanings Attributed by the Students Attending the 5th-10th Grades to the Concept of War and Peace through Pictures

Özgür AKTAŞ*

Öz: Bu çalışmanın amacı ortaokul ve lise öğrencilerinin savaş ve barış kavramına yükledikleri anlamı ortaya koymaktır. Bu amaçla öğrencilerden savaş ve barış kavramını anlatan resimler çizmeleri istenmiştir. Çalışmaya 5-10 sınıflarda öğrenim gören öğrenciler katılmıştır. Çalışmaya beşinci sınıftan 111, altıncı sınıftan 108, yedinci sınıftan 103, sekizinci sınıftan 93, dokuzuncu sınıftan 76 ve onuncu sınıftan 83 öğrenci katılmıştır. Çalışma doküman analizi yöntemine dayanmaktadır. Öğrencilerden elde edilen resimler dört kategoride değerlendirilmiştir. Öğrenciler çizdikleri resimlere bakılınca beş, altı ve yedinci sınıf öğrencileri savaşı şiddetle ve silahlarla anlatmaya meyillidirler. Buna karşılık lise öğrencilerinden önemli bir bölümü savaş ve barış kavramını sembolleştiren resimler çizmişlerdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu savaşı felaket olarak değerlendirmiş, barışın önemini vurgulayan resimler çizmişlerdir. Buna karşılık savaş ve barış kavramının bir arada çizildiği çok sayıda resim vardır. Birçok öğrenci savaş ve barışı, adeta “gece ile gündüz” gibi birbirine zıt kavram olarak betimlemiştir. Öğrencilerin bir kısmı ise savaşın kahramanlık yönüne vurgu yapan, milli simgelerin kullanıldığı resimler çizmişlerdir. Öğrenciler savaş ve barış konusyla ilgili orijinal, yaratıcı ve etkili pek çok resim çizmiştir. Öğrencilerin yaşı arttıkça internetten ve sosyal medyadan etkilendiği ve benzer düşünce kalıplarına sahip olmaya başladığı görülmüştür. Türkiye'nin coğrafi ve tarihi yakınlığı olan Ortadoğu coğrafyasında şiddetli savaşlar yaşanmaktadır. Türkiye'de ise “çözüm süresi” adı verilen çatışmazlık dönemi biterek bölücü terör örgütünün yaptığı saldırılar tekrar başlamıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet birimleri tarafından bölücü terör örgütlerine karşı mücadele verilmektedir. Bu mücadelelerde asker ve polislerden şehitler olmaktadır. Bu durum Türk kamuoyunda, sözlü ve yazılı basında savaş ve barış kavramını en fazla tartışılan konu haline getirmiştir. Bu çalışma gerçek ve gündemdeki bir konuyu ele alması bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Savaş ve Barış, Tarih Eğitimi, Resim, Ortaokul öğrencileri, Lise Öğrencileri

*Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, E-posta: ozgurkafkas@gmail.com

Abstract: The concept of war and peace has been discussed in all regions of the world in every age throughout the history. The purpose of this study is to reveal the meanings attributed by the secondary-school students to the concept of war and peace by asking them to draw pictures. To that end, the students were asked to draw pictures expressing the concept of war and peace. The students attending the 5th-10th grade took part in the study. 111 students from the 5th grade, 108 students from the 6th grade, 103 students from the 7th grade, 93 students from the 8th grade, 76 students from 9th grade and 83 students from the 10th grade participated in the study. The study is based on document analysis. Considering the study, the lower-grade students generally addressed the concept of war in its real terms. The images in the pictures are planes, bombs and guns killing and injuring people and leaving them disabled. Wars hurt people. Higher-grade students tend to symbolize the concept of war. The pictures drawn by the lower-grade students are more creative and authentic than those of the higher-grade students, which may result from the fact that these students are affected by the social media lesser than the older students. The pictures drawn by the students usually represent modern wars. The Independence War and Dardanelles War were depicted in the students' pictures. On the other side, many wars are explained in course books of history and social studies. It is considered beneficial to make studies on this topic by sociologists, psychologists and educators.

Keywords: War and Peace, History Education, Drawing, Secondary School Students, High School Students

Giriş

Savaş ve barış bilebildiğimiz en eski tarihten itibaren insanlığın yaşamın bir parçası olmuştur. İnsanlık bir taraftan savaş yaparken bir taraftan da barışa ulaşma çabası içerisinde. Savaş insanlığın tüm faaliyetlerini etkilemiştir. Savaş ülkelerin eğitim sistemlerini de derinden etkilemiştir (Falls, 1947). Bununla beraber savaşların insanlığa getirdiği tahribat barışın değerini de ortaya koymuştur. Bu nedenle eğitim programlarında hem savaşa hem de barışa dair ifadeler görmek mümkündür. Türk eğitim sistemine bakıldığında savaşların önemli izlerini görmek mümkündür. Gerek İslâmiyet öncesi Türk tarihi gerekse İslâmi dönem Türk tarihinde yaşanmış olan savaşlar tarih programlarında yer almıştır. Türk eğitim sisteminde Birinci Dünya Savaşı, Milli Mücadele önemli ölçüde yer almaktadır. Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele sonrası oluşan yeni devlet ve ilkeleri genç kuşaklara benimsetilmeye çalışılmıştır. Bununla beraber yeni devletin kurulma sürecindeki silahlı mücadele de eğitim sistemini önemli ölçüde etkilemiştir. Türkiye'deki üniversiteler, liseler, ortaokullar ve ilkokulların isimleri bile bu duruma örnektir. Eğitim kurumları kimi zaman bir devlet başkanının ismiyle adlandırılabilirken kimi zaman ise şehirlerin düşman işgalinden kurtulduğu tarihle isimlendirilmektedir. Son yıllarda ise bölücü terör örgütünün devlete karşı saldırılarıyla beraber Türkiye'de şehitler verilmektedir. Kimi eğitim kurumlarına

ise şehitlerin isimleri verilmektedir. Tüm bu yaşanan süreçler öğrencilerin zihinlerinde bir algı savaş ve barış konusuyla ilgili bir birikim yaratmaktadır.

Sosyal bilgiler ders programlarında barış, bağımsızlık, özgürlük, vatanseverlik öğretilmesi gereken değerler arasındadır. Ortaöğretim programında ise tarih dersi genel amaçları arasında barış, hoşgörü, karşılıklı anlayış ve insan hakları gibi temel değerlerin önemini kavratarak bunların korunması ve geliştirilmesi vurgulanmıştır. Keskin ve Keskin (2009) tarafından yapılan araştırmaya göre ilköğretim sosyal bilgiler programlarında 1936 yılında barış ilk defa kavram olarak yer almıştır. 2007 yılında hazırlanan tarih öğretim programında hem barışın önemli bir değer olduğu vurgulanırken hem de millî kimlik oluşumu ve bu kimliği oluşturan unsurlar vurgulanmıştır. Öğrencilerin hem bilişsel yönden hem de duyuşsal yönden geliştirilmesinin amaçlandığı tarih programlarında savaşlar da önemli yer tutmaktadır (Güven, 2014).

Literatürden tespit edildiği kadarıyla savaş ve barış konusuyla ilgili uygulamalı çalışmaların ABD’de, Birinci Dünya Savaşı’ndan hemen sonra başladığı bilinmektedir. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra pek çok uygulamalı araştırmalar yapılmıştır. Cooper (1965) tarafından yapılan çalışma öğrencilerin yaşa göre savaş ve barış kavramlarını nasıl yapılandığına ortaya koyarken Hakvoort (1996) tarafından yapılan çalışma ve bu araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme ölçeği pek çok araştırmaya kaynaklık etmiştir. Türkiye’de savaş ve barış kavramını ele alan teorik ve uygulamalı araştırma vardır. Bunun yanında öğretim programlarını ve ders kitaplarını ele alan çalışmalar da yapılmaktadır. Kepenek (2010) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler öğretmenleri barışın sağlanması için insanların ilk önce kendilerine saygı duymaları gerektiğini belirtmişlerdir. Demir (2011) tarafından yapılan görüşmede, öğretmenler sınav odaklı eğitim kurumlarının okullarda barış eğitimi konusuna yeterince önem ve zaman ayıramadığını belirtmiştir. Apaydın ve Aksu (2012) tarafından 17 öğretmenle çalışma yapılmıştır. Öğretmenler okullarda barış eğitimi programlarının uygulanmasının ve barışla ilgili etkinlikler yapılması gerektiği fikrindedirler. Damirchi ve Bilge (2014) tarafından yapılan çalışmada ise barış eğitimi programının uygulandığı yedinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık davranışının azalmasında ve problem çözme becerilerinin artmasında programın olumlu bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Konuyla ilgili başka bir çalışma ise İmamoğlu ve Bayraktar (2014) tarafından yapılmıştır. Çalışmada 20 kişilik Türk ve Macar öğrencilerin barış ve barış eğitimine yönelik

görüşleri incelenmiştir. İki ülke öğrencileri arasında barış kavramına, barışın sürdürülebilmesi ve bu kavramının öğretilmesiyle ilgili çeşitli alanlara kimi zaman benzer fikirleri kimi zaman da farklı fikirler ortaya konulmuştur. Literatür değerlendirildiğinde savaş ve barış kavramını ele alan uygulamalı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu düşünceden hareket edilerek Türkiye’de tarih eğitimcilerinin, sosyologların, psikologların çalışmalarına da önemli ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma ortaokul ve lise öğrencilerinin yaş seviyesine göre savaş ve barış algısını ve bu algıdaki değişimi göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı öğrencilerin algılarındaki savaş ve barış algısını resim çizdirme yöntemiyle ortaya çıkarmaktır. Savaş ve barış konusu tarih boyunca tüm insanlığı yakından ilgilendirmiştir. Yorumcular, aydınlar, bilim adamları, politikacılar, din adamları, askerler savaş ve barış konusuyla ilgili yorumlar yapmaktadırlar. Kars İli’nde bulunan ortaokul ve lise öğrencilerinin bu konuyla ilgili algıları nedir, genç bireyler bu kavramlara nasıl anlam yüklemektedirler? Bu soruların cevapları bu noktada önemlidir ve çalışma gerçek ve gündemdeki bir problemi ele alması bakımından da önemlidir.

Çalışma grubu

Bu çalışma Kars iline bağlı ortaokul ve liselerde 2014-2015 eğitim - öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Çalışma 5-10. sınıflarda gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya beşinci sınıftan 111, altıncı sınıftan 108, yedinci sınıftan 103, sekizinci sınıftan 93, dokuzuncu sınıftan 76 ve onuncu sınıftan 83 öğrenci katılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışma doküman analizi yöntemine dayanmaktadır. Doküman analizi incelenmesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman incelemesi tarihçilerin, antropologların, dilbilimcilerin, sosyolog ve psikologların sıklıkla kullandığı bir yöntem olarak bilinmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Demircioğlu (2005) tarih derslerinde

öğretmenlerin ve öğrencilerin resimler kullanmasının tarih derslerini daha zevkli hale getireceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada öğrencilerden elde edilen resimler incelenmiştir. Resimlerde yer alan şekiller ve semboller tek tek not edilerek kodlanmıştır. Kodlayıcılardan birisi tarih eğitimi alanında diğeri ise rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanında uzmandır. Kodlanan resimler 4 kategori altında toplanmıştır.

- a- *Öğrenciler milli motiflere ya da genel (evrensel) motiflere yönelik resim çizmiştir:* Millî motifler Türk kültürüne yönelik öğeler içermektedir. Bayrak, Türk askeri, başörtüsü, Kızılay'a ait semboller millî motif kategorisine örnek verilecek kodlar arasındadır. Evrensel motifler ise güvercin ve zeytin dalı gibi bütün uluslara ait olabilecek değerleri kapsamaktadır.
- b- *Öğrenciler çizdikleri resimlerde savaşı kahramanlık ya da felaket olarak değerlendirmiştir:* Savaşın kahramanlık yönüne vurgu yapan resimlerde savaşın haklı yönüne vurgu yapılmaktadır. Savaş katılan askerler savaş kazanmakta ve bu savaş kutsal değerler için yapılmaktadır. Madalya kazanmak ve cephede cesaret göstermek bu kategori içerisindedir. Savaşın felaket yönünde ise savaşın insanlara getirdiği acılar yer almaktadır. Ateş, kan, gözyaşı, sakat kalmak, ölüm gibi kodlar bu kategori içerisinde değerlendirilebilir.
- c- *Öğrenciler çizdikleri resimlerde savaşı, barışı ya da savaş ve barışı bir arada vurgulamışlardır.* Kimi öğrenciler resimlerinde sadece savaşı vurgularken, kimi öğrenciler barışı vurgulamıştır. Kimi öğrenciler de resmi ikiye bölerek bir tarafta savaşı diğer tarafta ise barışı çizmişlerdir.
- d- *Öğrenciler çizdikleri resimlerde insan, hayvan ya da bitki motifini ağırlıklı olarak kullanmıştır.* Öğrencilerin resimlerinde canlı öğelerin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Savaşın en büyük aktörü olan insan resimlerde yer almıştır. İnsanların savaşı ve barışı da hayvanlar temsil edilerek anlatılmıştır. Güvercin ve zeytin dalı özellikle barışı anlatmak için kullanılmıştır.

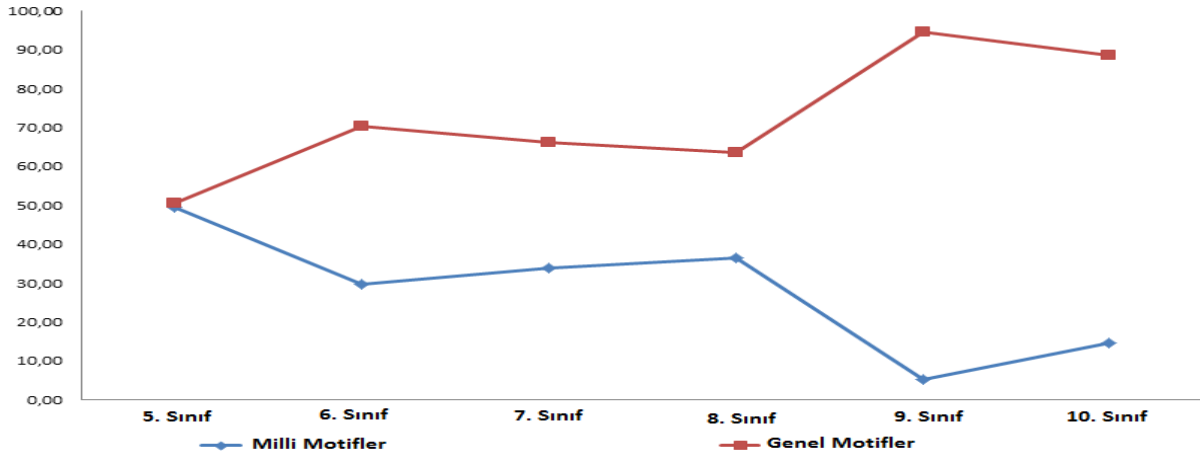
Kimi zaman bazı resimlerde kategoriler arasında benzerlik görülmüştür. Örneğin bir öğrenci çiziminde bitki ve hayvan motifi aynı anda kullanılmış olabilir. Ancak burada ağırlıklı figür dikkate alınarak resimler kategorilere ayrılmıştır. Resimler kategorilere göre ayrılırken resimlerin ön yüzünde yer alan sloganlar, konuşmalar ile resimlerin arka yüzünde yer alan açıklamalar da dikkate alınmıştır. Bu çalışmada kategoriler

birbirlerinin alternatifi değildir. Sadece öncelik ve yoğunluk göz önüne alınarak değerlendirmeler yapılmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bulgular bölümünde öğrencilerin yaptıkları çizimlerin yüzdelik oranları, çizimlerin sınıflara göre gösterdiği değişiklik ile öğrencilerin resimlerinden örnekler sunulacaktır. Örnek olarak verilen resimlerde erkek öğrenci tarafından yapılan resimler “E” harfi, kız öğrenciler tarafından yapılan resimlerde “K” harfiyle gösterilmiştir. Ayrıca öğrencinin hangi sınıftan olduğu da belirtilmiştir. Örneğin (K-8) şeklinde kodlanan resim kız öğrenci tarafından yapıldığı ve bu öğrencinin sekizinci sınıfta olduğu anlamına gelmektedir.

Şekil 1. Öğrenciler Milli veya Evrensel Motiflere Yönelik Resim Çizmişlerdir

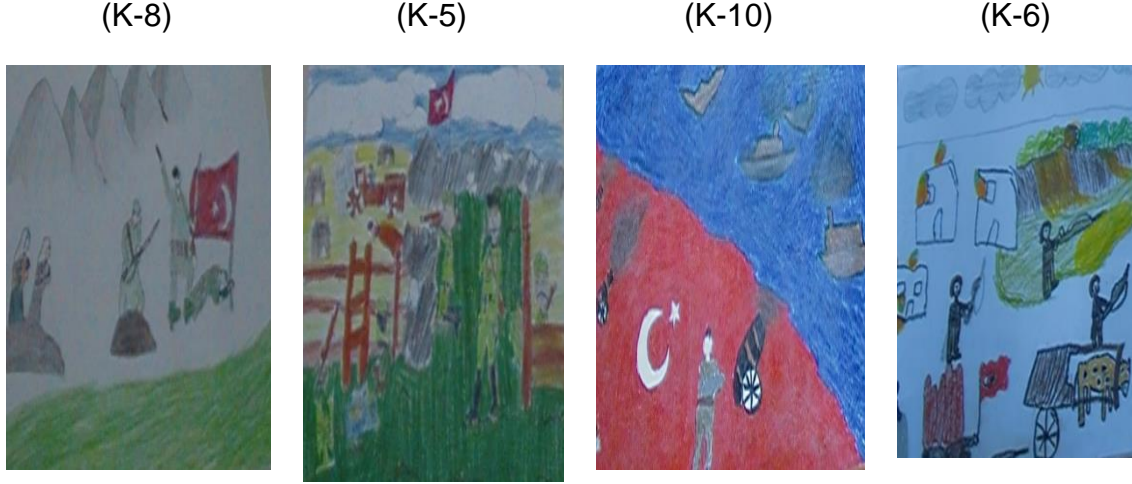

Şekil 1 değerlendirildiği zaman milli motiflere ilişkin en fazla çizim beşinci sınıftan 55 öğrenci (%49.5) tarafından yapılırken en az çizim dokuzuncu sınıftan 4 öğrenci (%5.3) ve onuncu sınıftan 12 öğrenci (%14.5) tarafından yapılmıştır. Altıncı sınıfta 32 öğrenci (%29.7), yedinci sınıftan 35 öğrenci (%33.9), sekizinci sınıftan 34 öğrenci (%36.5) dokuzuncu sınıftan 4 öğrenci (%5.3) milli motiflere yönelik çizim yapmıştır. Düzenli olmamakla beraber alt sınıflardan üst sınıflara doğru milli motiflere ilişkin çizimlerde düşüş görülmektedir

Evrensel (genel) motiflere ilişkin en az çizim 56 öğrenciyle (%50.5) beşinci sınıfta varken en fazla çizim ise dokuzuncu sınıf 72 öğrenciyle (%94.7) ve onuncu sınıflar da 71 öğrenciyle (88.5) olmuştur. Sınıfların kademesi artıkça genel motiflere ilişkin çizimler de artmaktadır. Altıncı sınıflarda 76 öğrenci (%70.3) yedinci sınıflarda 68

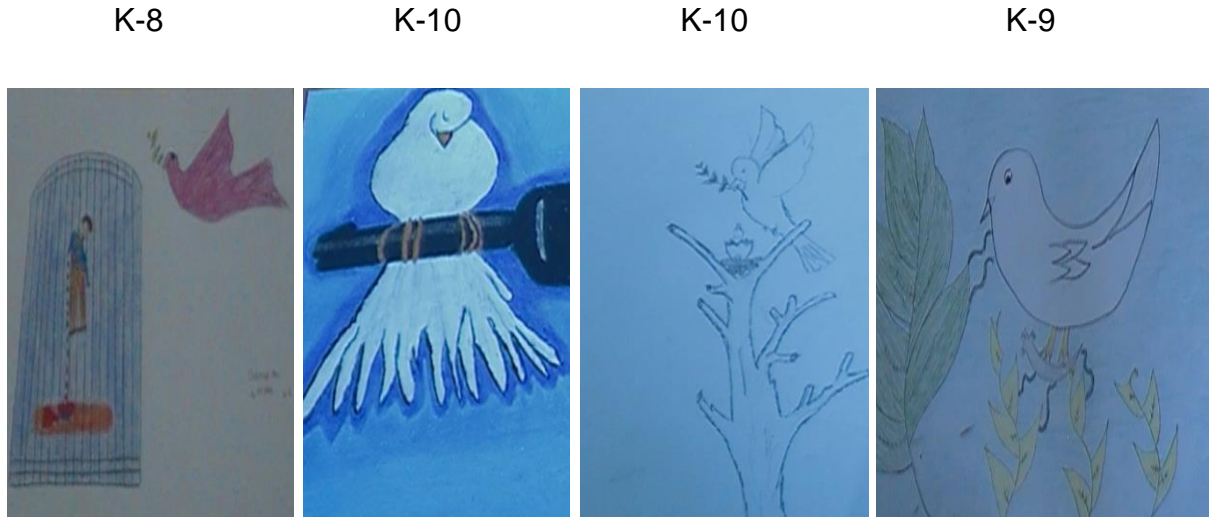
öğrenci (%66.1), sekizinci sınıflara ise 59 öğrenci (63.5) tarafından evrensel motiflere yönelik çizimler yapılmıştır.

Şekil 2. Millî Motiflere Yönelik Çizilen Resimlerden Örnekler

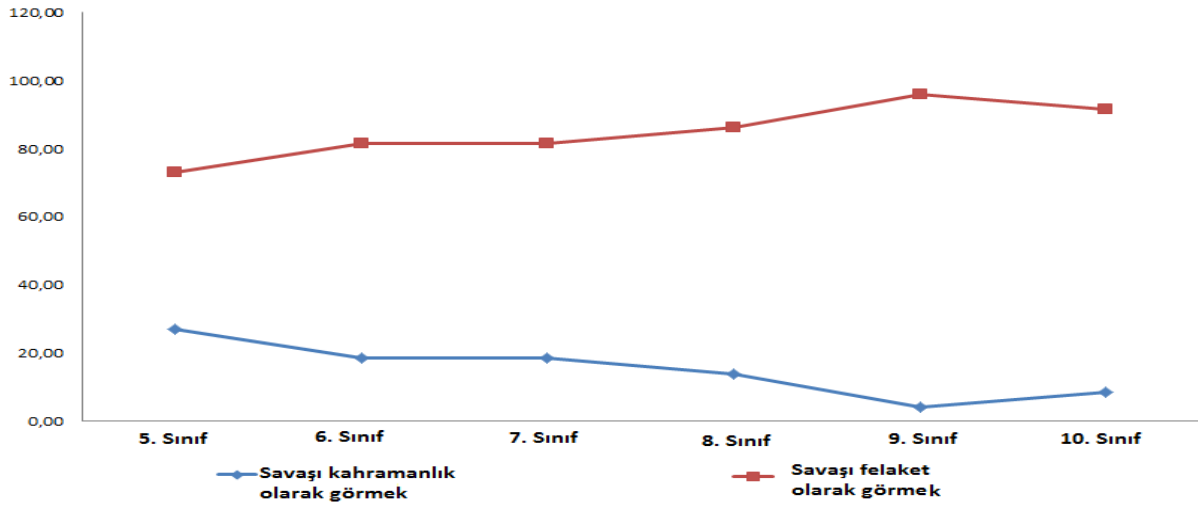
Şekil 2'den anlaşılacağı üzere milli motiflere vurgu yapan resimlerde Türk kültürüne yönelik çizimler yapılmıştır. Burada en fazla vurgulanan şekil Türk bayrağıdır. Milli motiflere yönelik çizilen resimlerde Türk askeri de yer almıştır. Öğrenciler, Kurtuluş Savaşı'na yönelik çizimlere ağırlık vermişlerdir. Bununla beraber dış ülkelerle Türkiye arasında savaşlar da öğrenci çizimlerinde yer almıştır. Özellikle alt sınıflarda savaş sahneleri verilirken Kızılay'ın Türk askerinin yardımına koştuğu resimler dikkat çekmektedir.

Şekil 3. Evrensel Motiflere Yönelik Çizilen Resimlerden Örnekler

Şekil 3'ten de anlaşılacağı gibi genel motifler dünyanın herhangi bir yerinde ve tüm insanlık için geçerli olmaktadır. Örnek olarak seçilen resimlerden de görülebileceği gibi güvercin tüm dünyada kabul edilen evrensel bir motiftir. Ayrıca araştırmanın sonuçlarından da görülebileceği gibi öğrencilerin yaşı büyüdükçe genelleme yapabilme yetilerinin arttığı görülmektedir. Tüm anlatılanlara ek olarak öğrencilerin sınıf seviyeleri yükseldikçe ders kitapları ve müfredatın etkisini azalttığı ve sosyal medyanın etkisini arttırdığı söylenebilir.

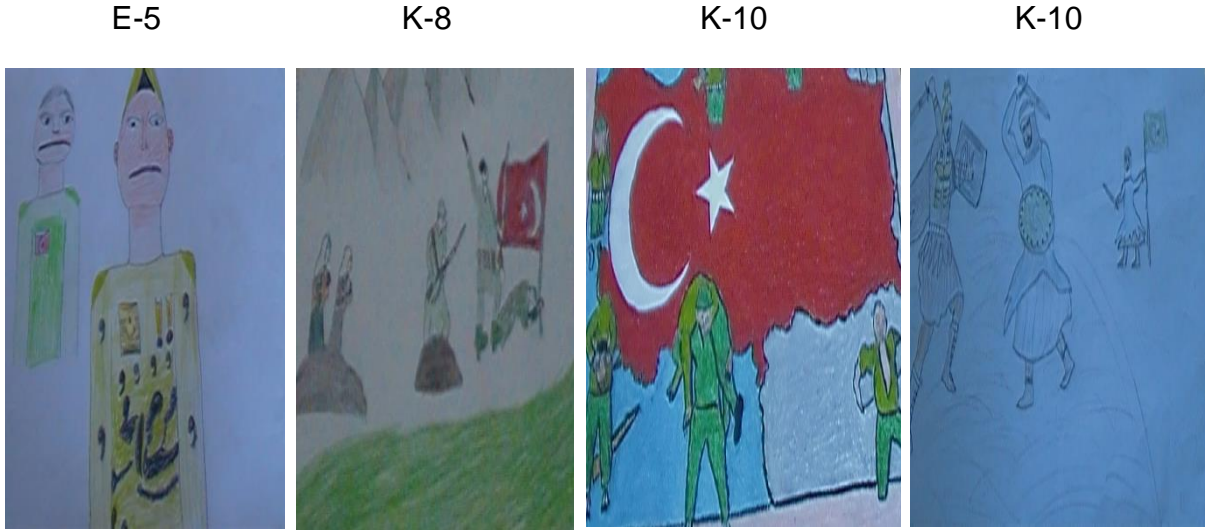
Şekil 4. Öğrenciler Savaşı Kahramanlık veya Felaket Olarak Tasvir Etmişlerdir

Şekil 4'e bakıldığında savaşın kahramanlık olarak algılanması hususunda en fazla beşinci sınıftan 30 öğrenci (%27) ve altıncı sınıflar 19 öğrenci (%18.5) bu konuya yönelik çizim yapmıştır. En az çizim ise dokuz sınıftan 3 öğrenci (%4) tarafından ve onuncu sınıflarda 7 öğrenci (%8.5) tarafından olmuştur. Yedinci sınıflarda 19 öğrenci (%18.4) ve sekizinci sınıflardan 13 öğrenci (%13.9) savaşın kahramanlık yönü ile ilgili resimler çizmiştir.

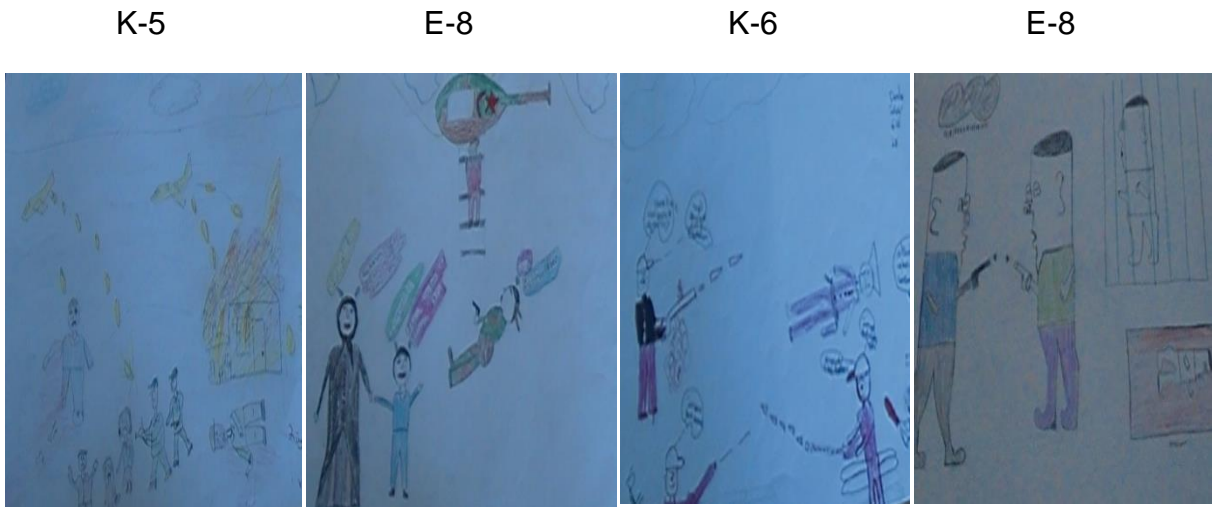
Savaşın felaket olarak algılanması temasında ise dokuzuncu sınıftan 73 öğrenci (%96) ve onuncu sınıftan 76 öğrenci (%91.5) bu temaya yönelik en fazla resim çizmişlerdir Yani sınıfların yaşı büyüdükçe savaşın kahramanlık imgesinden çıkararak felaket kategorisine sokmaya meyilli olduğu anlaşılmıştır. Beşinci sınıflardan 81 öğrenci (%73), altıncı sınıflardan 88 öğrenci (%81.5) yedinci sınıflardan 84 öğrenci (%81.6) sekizinci sınıflardan 80 öğrenci (%86.1) savaşın felaket olarak algılamış ve bu yönde çizim yapmıştır.

Şekil 5. Savaşı Kahramanlık Olarak Tasvir Eden Resimlerden Örnekler

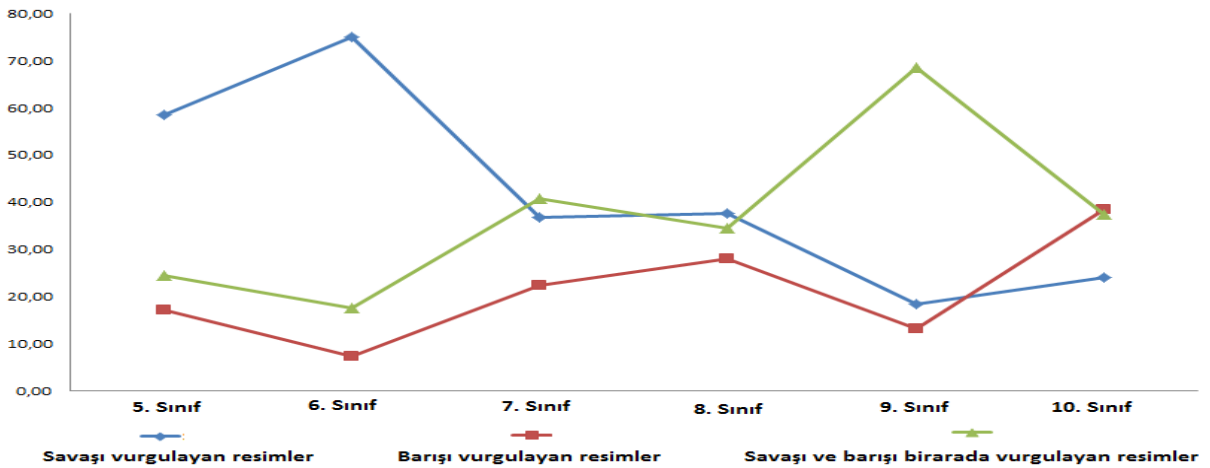
Şekil 5'ten anlaşılacağı üzere savaş kimi zaman haklılık taşımakta ve savaş yapanlar kahraman olarak adlandırılmaktadır. Örnek olarak seçilen çizimlerde görülebileceği gibi savaşın kahramanlık ve haklı yönüne vurgu yapılmıştır. Öğrencilerin çizimlerine bakıldığında savaş ülke için ve milli değerler için yapıldığında haklılık taşımaktadır. Cephede kahramanca savaşmak ve Türk Bayrağı'nı zirveye dikmek önemlidir. Resimde de görülebileceği gibi ülke için savaş yapanlar madalya ile ödüllendirilmektedirler. Burada öğrenciler savaşın haklı yönüne vurgu yapmışlardır. Öğrenci resimlerine bakıldığında ve resmin arkasına yazılan açıklamalar değerlendirildiğinde savaş ülkeyi korumak, manevi değerleri korumak ve savunma için yapılıyorsa haklılık taşımaktadır.

Şekil 6. Savaşı Felaket Olarak Tasvir Eden Resimlerden Örnekler

Şekil 6'dan görülebileceği gibi öğrenciler savaşın felaket yönüne de değinmişlerdir. Hem ulusal anlamda hem de evrensel anlamda savaş felaket getirmektedir. Öğrencilerin resimlerine göre savaş insanların kol ve bacaklarının kopmasına neden olmaktadır. Savaş evleri ve binaları yıkmakta ve insanları mutsuz etmektedir. Üst sınıflar savaşın felaket yönünü vurgularken genellikle hayvan ve bitki sembolleri kullanmışlardır. Bu durum öğrencilerin yaşı büyüdükçe sosyal medyanın etkisine daha fazla maruz kalmasıyla ve sembolleştirme yeteneğinin artmasıyla açıklanabilir. Beşinci ve altıncı sınıflar savaşın felaket yönünü doğrudan vurgulamışlardır. Silahlar insanları yaralamakta, kan ve gözyaşına neden olmaktadır. Ayrıca beşinci ve altıncı sınıflardan bazı öğrenciler resimler üzerine yazı yazarak savaş ve barış hakkında hissettikleri duyguyu da yazmışlardır. Öğrenciler hem bireyler hem de devletlerarasında olan savaşlara dikkat çekmişlerdir.

Şekil 7. Öğrenciler Çizimlerinde Savaşı, Barışı veya Savaş ile Barışı Aynı Anda Vurgulamıştır.

Şekil 7 dikkatle incelendiğinde savaşı en fazla vurgulayan resimleri altıncı sınıftan 81 öğrenci (%75) ve beşinci sınıftan 65 öğrenci (%58.5) olmuştur. Onuncu sınıftan 20 öğrenci (%24.1) ve dokuzuncu sınıftan 14 öğrenci (%18.4) savaşı en fazla vurgulayan çizimler yapmışlardır. Yedinci sınıflardan 38 kişi (%36.8) ve sekizinci sınıflardan 35 kişi (%37.6) savaşı vurgulayan resimler çizmiştir.

Barışı vurgulayan resimleri ise en fazla oranda onuncu sınıf 32 (%38.5) ve 26 öğrenci ile sekizinci sınıflar (%28) çizmiştir. Barışı en az vurgulayan sınıflar ise altıncı sınıftan 8 öğrenci (%7.4) ve beşinci sınıf 19 (%17.1) öğrenci olmuştur. Yedinci sınıflardan 23 kişi (%22.4) ve dokuzuncu sınıflardan 10 kişi (%13.1) barışı vurgulayan resimler çizmiştir.

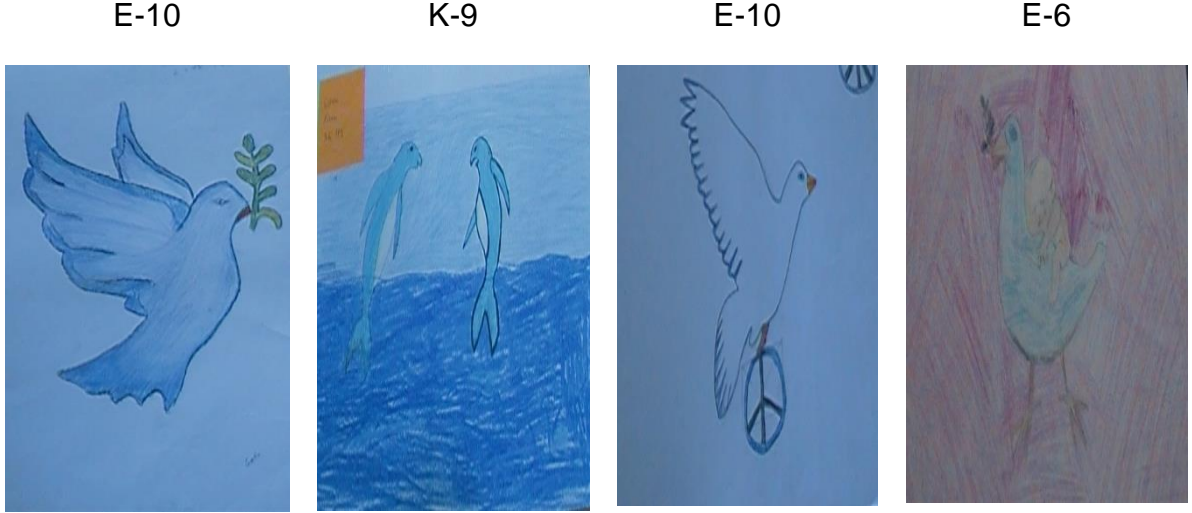
Savaş ve barışı bir arada vurgulayan sınıflara bakıldığında en fazla dokuzuncu sınıflardan 52 öğrenci (%68.5) bu temada resim çizerken; en az öğrenci ise 19 öğrenci (17.6) altıncı sınıflar ile olmuştur. Beşinci sınıflardan 27 öğrenci (%24.4) yedinci sınıflardan 42 öğrenci (%40.8) sekizinci sınıflardan 32 öğrenci (%34.4) onuncu sınıflardan 31 öğrenci (%37.4) savaş ve barışı bir arada vurgulayan resimler çizmiştir.

Şekil 8. Savaşı Vurgulayan Resimlerden Örnekler

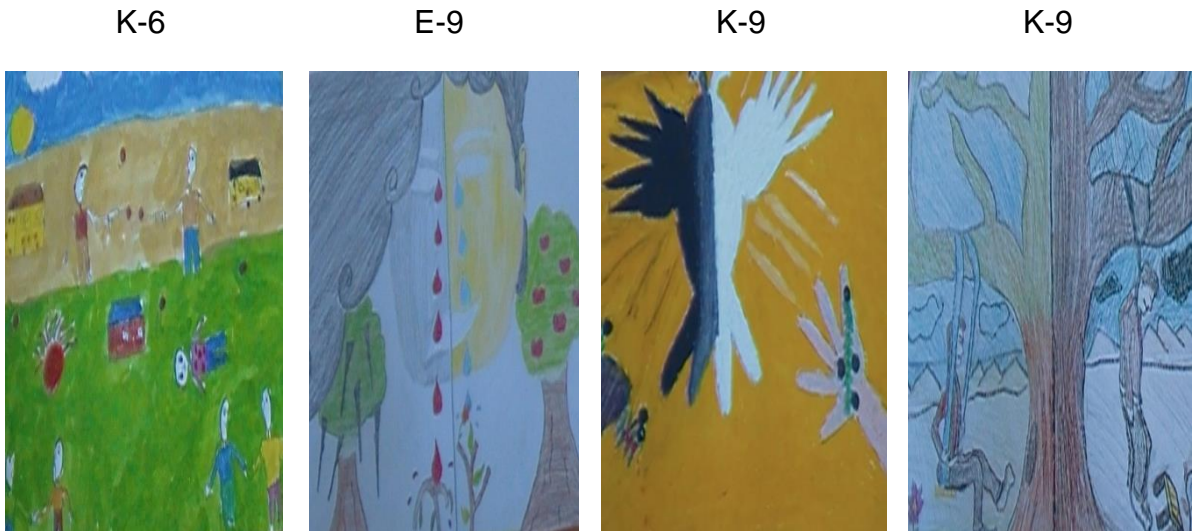
Şekil 8 incelendiği zaman savaşın devletler arasında ve insanlar arasında olduğu görülmektedir. Savaş kimi zaman devletler arasındaki anlaşmazlıktan çıkabilecekken kimi zaman da bireyler arasındaki çekişmelerden ve mücadelelerden de kaynaklanabilmektedir. Öğrencilerin resimlerinde barışın olduğu yerde çocuklar oyun oynarken, savaşın olduğu yerde insanlar yaralanmakta, sakat kalmakta ve ölmektedir. Savaşa sadece erkeklere değil kadınlara da zarar vermektedir. Çizilen resimlerde uçaklardan bombalar atılmakta, tanklar ateş etmektedir ya da silahla ateş edilmektedir. Savaşlar mezarlıklara neden olmaktadır. Öğrenci resimlerinde geleneksel savaşlara çok az yer verilmiştir. Atlarla, okla, kılıçla yapılan savaşlar çok fazla tercih edilmemiştir.

Şekil 9. Barışı Vurgulayan Resimlerden Örnekler

Şekil 9'daki resimlerden anlaşılacağı gibi barışın olduğu yerde huzur vardır. Barışın simgesi olarak güvercin ve zeytin dalı önemli ölçüde kullanılmıştır. Yine barışın olduğu yerde insanlar, hayvanlar ve bitkiler huzurlu bir şekilde yaşamaktadır. Barışın olduğu yerde temiz ve tahrip edilmemiş bir doğa vardır. Barışın olduğu yerde, tokalaşma, gülmeler, toplu halde oyunlar vardır. Tanklara ve silahlara konan, zeytin dalı taşıyan güvercinler, savaşı engellemeye çalışmaktadır. Farklı renklerin bir arada olması, salıncaklar, gök kuşağı, uçurtmalar yine barışın sembelleri arasındadır.

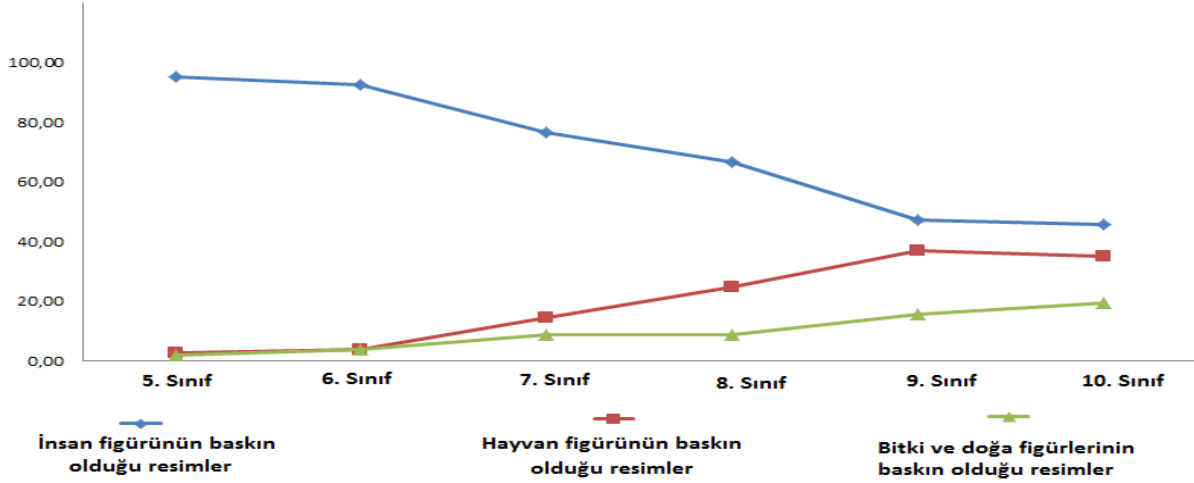
Şekil 10. Savaşı ve Barışı Beraber Vurgulayan Resimlerden Örnekler

Şekil 10 dikkatle incelendiğinde savaşı ve barışı aynı anda vurgulayan resimlerin çalışmada önemli yer tuttuğu görülmektedir. Öğrencilerin çizimlerinde genellikle iki ayrı dünya iki ayrı yaşam biçimi vardır. Savaşların olduğu yerde mutsuzluk

hâkimken barışın olduğu yerde mutluluk vardır. Savaşın olduğu yerler karanlık, acı dolu, gözyaşı doludur. Barışın olduğu yerler ise aydınlık, beyaz, yeşil ve hayat doludur. Burada öğrenciler savaş ve barış kavramını beraber kullanarak iki ayrı duygunun insanlığa getirdiği tezadı açıklamışlardır.

Şekil 11. Öğrenciler Savaş ve Barış Kavramı ile İlgili Çizim Yaparken İnsanları, Hayvanları veya Bitkileri Yoğun Olarak Kullanmışlardır.

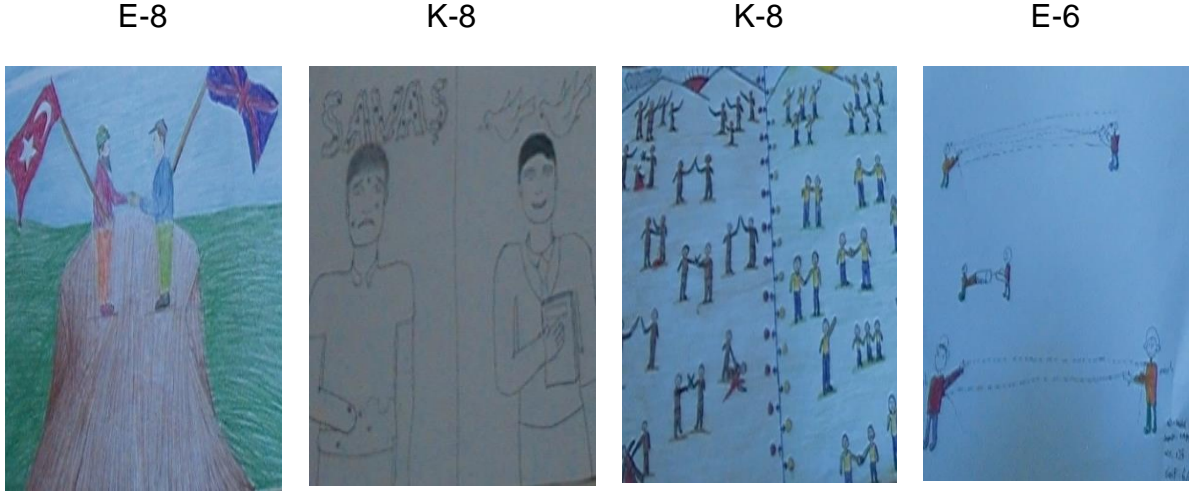
Şekilden 11'den de anlaşılacağı gibi insan figürünün ağırlıklı olduğu resimleri beşinci sınıftan 106 öğrenci (%95.5) ve altıncı sınıftan 100 öğrenci (%92.6) kullanmıştır. Onuncu sınıftan 38 öğrenci (45.7) ve dokuzuncu sınıftan 36 öğrenci (47.4) insan figürün ağırlıklı olduğu resimleri kullanmıştır. Yedinci sınıflardan 79 öğrenci (76.6) ve sekizinci sınıflardan 62 öğrenci (%66.6) bu yönde çizimler yapmıştır. Burada sınıfların seviyesi arttıkça insan figürünü kullanma da azalmalar görülmüştür.

Hayvan figürü kullanmada ise sınıfların seviyesi arttıkça bu figürlerin daha fazla kullanıldığı açığa çıkmıştır. Hayvan figürlerini en fazla oranda dokuzuncu sınıflardan 28 öğrenci (%36.8) ile onuncu sınıflardan 29 öğrenci (%35) en az oranda ise beşinci sınıflar 3 öğrenci (%2.7) ile altıncı sınıflar 4 öğrenci (%3.7) kullanmıştır. Yedinci sınıflardan 15 öğrenci (%14.6) ve sekizinci sınıflardan 23 öğrenci (%24.7) sözü edilen temada çizim yapmıştır.

Bitki figüründe hayvan figürleri için söylenen durum geçerlidir. Sınıfların seviyeleri yükseldikçe bu figürleri kullanmada bir artış göze çarpmaktadır. Bitki figürünün ağırlıklı olarak kullanıldığı resimleri onuncu sınıftan 16 öğrenci (%19.3) ve dokuzuncu sınıflar 12 öğrenci (%15.8) kullanmıştır. Bitki figürünün ağırlıklı olarak kullanıldığı resimleri beşinci sınıftan 2 öğrenci (%1.8) ile altıncı sınıflar 4 öğrenci

(%3.7) çizmiştir. Beşinci ve altıncı sınıflar bu temaya en az ağırlık veren sınıflar olmuştur. Yedinci sınıflardan 9 öğrenci (%8.8) ve sekizinci sınıflardan 8 öğrenci (%8.7) bitki figürünü kullanarak çizim yapmıştır.

Şekil 12. İnsan Figürünü Vurgulayan Resimlerden Örnekler

Şekil 12'den görüleceği üzere insan savaşın ve barışın en önemli aktörüdür. Bu nedenle resimlerde insan figürü önemli ölçüde kullanılmıştır. Aslında resimlerin geneli değerlendirildiğinde savaş insanlığın bir eylemidir. Hayvanlar insanların savaşlarını sembolleştirirken kullanılmıştır. Bitkiler de aynı şekilde insanların neden olduğu savaşları anlatmada sembol olarak kullanılmıştır. Öğrenciler insanlar arasındaki savaşa odaklanmışlardır. Öğrenciler İnsan dışındaki canlıların savaşını dikkate almamışlardır.

Şekil 13. Hayvan Figürünün Vurgulayan Resimlerden Örnekler

K-9

K-9

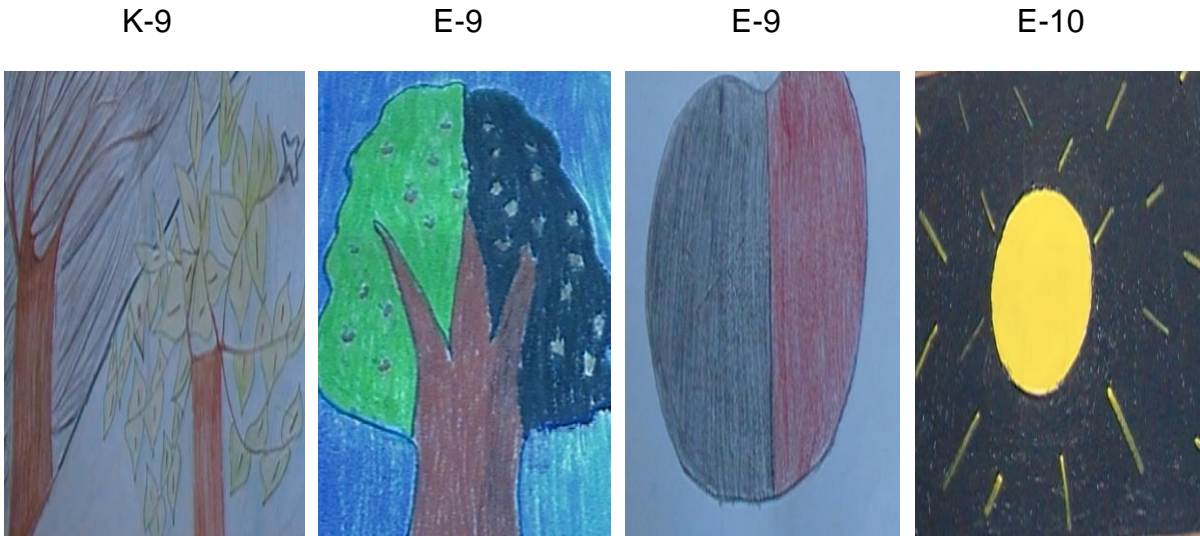
K-9

K-9

Şekil 13'ten anlaşılacağı üzere en fazla kullanılan hayvan simgesi olan güvercin barışı temsil etmektedir. Güvercin kimi zaman zeytin dalı taşıyıp barışa hizmet ederken kimi zaman da saldırıya uğramakta ve barışa kastedilmektedir. Çizilen çeşitli güvercin sembollerinde barışın ne kadar tehlikede ve saldırıya açık olduğunu göstermektedir. Bunun yanında bağımsızlık ve özgürlük barışı; esirlik ise savaşı temsil etmektedir.

Şekil 14. Bitki ve Doğa Figürünü Vurgulayan Resimlerden Örnekler

Şekil 14'e bakıldığında bitki ve doğa simgesi de savaş ve barış anlatılırken kullanılmıştır. Bozulmamış doğa tahrip edilmemiş bitkiler barışı temsil ederken bozulmuş ve tahrip edilmiş bitkiler ise savaşı anlatmak için kullanılmıştır. Yine ışık ve aydınlık barışı temsil ederken karanlık ise savaşı temsil etmektedir. Kanın rengi olan kırmızı ve karanlığın rengi olan siyah savaşı anlatmaktadır. Bu tonların olduğu yerde mutsuzluk vardır. Yeşil ve beyaz renkler ise barışı ve huzuru temsil etmek için kullanılmıştır. Örnek olarak verilen resimlerden de görülebileceği gibi kimi zaman

bitkiler iki kısma ayrılmıştır bir taraf barışı temsil ederken diğer taraf ise savaşı temsil etmektedir.

Tartışma ve sonuç

Çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde öğrenciler çiziminde savaş ve barış hem gerçek hem de sembolik anlamda kullanmıştır. Beş ve altıncı sınıf öğrencileri genellikle savaşı gerçeğe en yakın şekilde çizmişlerdir. Savaş ve barış anlatılırken en fazla kullanılan simgeler arasında bayrak ve güvercin figürleri de vardır. Savaşta ateş edilmekte ve kan dökülmektedir. Barışın olduğu yerde oyun varken savaşın olduğu yerde ise kavga vardır. Barışın simgesi çiçek ve güvercin olurken savaşın simgesi ise silah ve kandır. Savaş ve barış eylemi devletlerarasında olduğu gibi kişiler arasında da ele alınmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin resimlerinde “Kurtuluş Savaşı” yoğun olarak işlenmiştir. “Milli Mücadele”nin Türk eğitim sistemi üzerinde yoğun bir etkisinin olduğu anlaşılmaktadır.

Suriye İç Savaşı'nın öğrenci resimlerine yansıdığı görülmüştür. Bununla beraber bu yansıma kamuoyunda ve basındaki yeri düşünüldüğünde öğrencilerin resimlerinde temsil oranı düşüktür.

Alt sınıfların (5-6) resimlerine ders kitapları ve müfredat daha fazla etki ettiği düşünülmektedir üst sınıfların resimlerine ise internet ve sosyal medyanın etki yaptığı görülmektedir. Aktaş (2015) tarafından lise öğrencileriyle ve üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada öğrencilerin savaş ve barış kavramını sembolleştirdiği sonucuna varılmıştır.

Çizilen kimi resimlerde silahsızlanmaya vurgu yapıldığı görülmektedir. Bazı resimlerde silahların ağzı çiçeklerle engellemekte ya da barış güvercini silahların ateş etmesini engellemektedir. Savaşı destekleyenler ise barış güvercinini öldürmekte ya da bir şekilde engellemek istemektedirler. Bu şekilde çizilen resimler internet ortamında da önemli ölçüde yer almaktadır. Barışı anlatan resimlerde ise tokalaşma önemli yer tutmaktadır.

Az sayıda olmakla beraber Müslüman- Hıristiyan çatışması resimlerde yer almıştır. Yine az sayıda olsa da denizlerde yapılan savaşlar öğrenci resimlerinde kendisini bulmuştur.

Öğrencilerin çizdiği kimi resimlerde esirliğin savaşın sembolü olduğu vurgulanmıştır.

Çok az sayıda olmakla beraber Öğrencilerin resimlerinde terör örgütü üyelerinin Türk askerine saldırısı ve Türk askerinin bu saldırılara cevap verışı de resimlenmiştir.

Öğrencilerin çizimlerinde renkler de önemli mesajlar vermektedir. Genellikle kırmızı savaşlarda ve çatışmalarda dökülen kanı simgelemektedir. Kırmızı renk aynı zamanda Türk bayrağının rengidir. Bu nedenle milli motifleri vurgulayan resimlerde de kullanılmıştır. Yeşil ve mavi renk özellikle barışı ve mutluluğu vurgulamaktadır. Bu renkler savaşlarla tahrip edilmemiş doğayı vurgulamaktadır.

Kimi resimlerde barışın savaşa giden bir kandırmaca olduğu vurgulanırken kimi resimlerde ise barışın karşılık görmediği barış için uzanan elin savaşla karşılık bulduğu dile getirilmiştir. Kimi güzellikler yok edilerek zafer kazanıldığı betimlenmiştir. Öğrenciler burada “negatif barışı” vurgulamışlardır.

Resimlerde kalp simgesi de kullanılmıştır. Savaşın olduğu yerde kalp kırılmakta ve kan dökülmektedir.

Alt sınıflar (5-6) savaşı genellikle gerçek halinde düşünmüşlerdir. Uçaklar, bombalar, silahlar insanları yaralamakta, sakat bırakmakta, insanlara acı vermekte hatta pek çok insanı öldürmektedir. Üst sınıflar (9-10) savaşı simgeleştirmeye meyillidir. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin çizdikleri resimler lise öğrencilerine göre daha fazla yaratıcı ve özgündür. Öğrencilerin çizdikleri resimler genellikle modern savaşları simgelemektedir. Kurtuluş Savaşı ve bu savaş içerisinde Çanakkale Savaşı öğrenci resimlerinde yer almıştır. Buna karşılık tarih ve sosyal bilgiler ders kitaplarında pek çok savaş anlatılmaktadır. Bu savaşlardan çok azı resimlere yansımıştır. Bu durum savaşları anlatmada problem olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Dilek (2009) öğrencilere ilköğretim altıncı sınıf öğrencilere öğretmenler tarafından yeterince rehberlik edildiği zaman bu öğrencilerin tarihsel kaynakları ve tarihsel bilgileri kullanarak geçmişi imgeleme yeteneklerine sahip olduklarını belirtmiştir. Bu değerlendirmeden de hareketle müfredatta anlatılan savaşların çizimlere yansımadağı ve güncel savaş sahnelerinin genellikle resimlere yansıdığı görülmüştür. Savaşların

anlatım yöntemleri ele alınması ve savaşların tarih için önemini vurgulanması gerekmektedir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda erkekler ve kadınlar arasındaki çizim farkına bakılmasının önemli veri sağlayacağı düşünülmektedir. Eryılmaz (2009) tarafından yapılan çalışmada kadınların erkeklere oranla barışa karşı daha olumlu tutuma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada da kız öğrencilerin çizdikleri resimlerde bireyler arasındaki savaş ve barış eylemine de önemli ölçüde yer verilmiştir. Savaş ve barış kavramını ele alan çalışmaların Türkiye'nin farklı yerlerinde de yapılarak öğrencilerin zihin dünyasındaki savaş ve barış algısı ortaya konulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aktaş, Ö. (2015). War and peace in the pictures drawn by the students of a fine arts high school. *Educational Research and Reviews*, 10 (8), pp. 1080-1087 DOI: 10.5897/ERR2015.2122
- Aktaş, Ö. (2015). War and peace in students drawings. *Turkish Studies*. International periodical of the languages, literature and history of Turkic, 10 (7) spring, pp. 97110, ISSN=130802140. www.turkishstudies.net. DoiNumber: <http://dx.doi.org/10.7827/Turkish Studies.8188>.
- Apaydın, Çb ve Aksu, M., (2012). Öğretmenlerin barış eğitimine ilişkin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (3), 107-130.
- Damirchi, E.S., ve Bilge, F. (2014). Barış eğitim programının yedinci sınıf öğrencilerinin çatışma çözme ve iletişim becerilerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 39 (175), 309-318.
- Demir, S. (2011). Türkiye'de barış eğitimine bakış: Tanımlar, zorluklar ve öneriler: Nitel İnceleme. *KUYEB*, 11 (4), 1727-1745.
- Demircioğlu, İ.H. (2005). *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*, Ankara: Anı.

- Dilek, D. (2009). Geçmişini yeniden kurmak: İlköğretim düzeyinde tarihsel imgelem becerilerinin kullanımı üzerine ikonografik bir analiz. *KUYEB*, 9 (2), Bahar, 633-689.
- Eryılmaz, A. (2009). Barışa yönelik tutumların özsayı ve cinsiyet değişkenleriyle incelenmesi. *BAÜ*, 12 (21), 23-31.
- Falls, C. (1947). *The place of war on history*. An Inagural Lecture, Michigan: A Xerox Company, Oxford University.
- Güven, İ. (2014). *Tarih öğretimi kuram ve uygulama*, Ankara: Pegem Akademi.
- İmamoğlu, H.V. ve Bayraktar, G. (2014). Türk ve Macar üniversite öğrencilerinin barış kavramına ilişkin algılarının karşılaştırılması. *Karabük Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (1), 20-44.
- Hakvoort, I. (1996). *Conceptualization peace and war from childhood through adolescence*, Universiteit Van Amsterdam.
- Kepenekçi, K, Y. (2010). Üniversite öğrencilerinin ulusal ve uluslararası barışa ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 43 (2), 27-49.
- Keskin, Çoşkun, S ve Keskin, Y. (2009). Cumhuriyet dönemi ilköğretim 1. Kademe) sosyal bilgiler ve onun kapsamına giren ders programlarında bir değer olarak "barış"ın yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (17), 62-92.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin.

ExtendedSummary

Purpose

The concept of war and peace has been discussed in all regions of the world in every age throughout the history. Today, the concept of war and peace is one of the most popular topics discussed in Turkey and in the world. The purpose of this study is to reveal the meanings attributed by the secondary-school students to the concept of war and peace by asking them to draw pictures. To that end, the students were asked to draw pictures expressing the concept of war and peace.

Method

The concept of war and peace has concerned whole humanity closely throughout the history. Commentators, scientists, politicians, religious specialists and soldiers etc. make comments on the concept of war and peace. What perceptions do the students in the city of Kars have in this respect? What meanings do young individuals attribute to these concepts? The answers of these questions are important and this study is also significant because it addresses a real and current problem. This study was carried out with the participation of the secondary and high schools in the city of Kars. The study was conducted in the 4th-10th grades. 111 students from the 5th grade, 108 students from the 6th grade, 103 students from the 7th grade, 93 students from the 8th grade, 76 students from 9th grade and 83 students from the 10th grade participated in the study which is based on document analysis.

The pictures drawn by the students were examined individually. After two coders reached an agreement, a researcher assessed the pictures. The pictures were assessed under 4 groups in which it was determined in which categories those pictures were involved.

- e- The students drew pictures including national or general (global) patterns.
- f- The students considered the concept of war as heroism or disaster in the pictures that they drew.
- g- The students focused on war or peace individually or war and peace together in their pictures.
- h- The students used the patterns of human, animal or plant mostly in their pictures.

Some similarities were sometimes revealed between the categories in some of the pictures. For instance, a student may use the pattern of plant and animal at the same time in his/her picture. However, at this point, the dominant figure was considered and accordingly the pictures were categorized. While categorizing the pictures, the slogans and dialogues on the front side of pictures as well as the clarifications on their rear side were taken into consideration. In this study, the categories aren't an alternative to one another. Considering just priority and intensity, the assessments were made.

Results

The concept of war in the students' drawings was generally used in real terms. To express the concept of war and peace, mostly-used images include flag and dove. War symbolizes shooting and shedding blood. Playing exists in a peaceful environment while fighting represents war. The symbol of peace is flower and dove whereas the symbol of war is gun and blood. The action of war and peace has been addressed between people like states.

"Independence War" was intensively used in the primary and secondary-school students' pictures. It is evident that the "National Struggle" has a considerable impact on the Turkish education system.

It is also seen that Syrian Civil War was reflected on the students' pictures. Nonetheless, the rate of this reflection in the students' pictures is lower considering its place in the public opinion and press.

It is of the opinion that the course books and curriculum have more effect on the lower-grade students' pictures while internet and social media have an impact on the lower-grade students' pictures. In the study conducted by Aktaş (2015) with high-school and college students, it was concluded that the students symbolize the concept of war and peace.

It is seen that disarmament is highlighted in some of the pictures drawn. Mouths of guns are closed with flowers or peace doves prevent shooting of guns in some pictures. War supporters desire to kill the peace dove or prevent it somehow. The pictures indicating such images are highly seen on internet. In the pictures expressing peace, handshaking appears considerably.

Muslim-Christian conflict was also reflected in the pictures but in fewer ones. Naval warfare was depicted in the students' pictures but in fewer ones, as well.

It is emphasized in some of the students' pictures that slavery is the symbol of war.

The attack of terrorists to the Turkish soldiers and the Turkish soldiers' fightback to them were also illustrated in the students' pictures but in fewer ones.

In the students' pictures, colours give important messages. Red generally symbolizes the bloodshed in wars and conflicts. Red is also the colour of the Turkish flag. Therefore, it was used in the pictures highlighting the national patterns. Green and blue emphasize especially peace and happiness. These colours highlight the nature which hasn't been destroyed by wars.

Discussion

Considering the study, the lower-grade students generally addressed the concept of war in its real terms. The images in the pictures are planes, bombs and guns killing and injuring people and leaving them disabled. Wars hurt people. Higher-grade students tend to symbolize the concept of war. The pictures drawn by the lower-grade students are more creative and authentic than those of the higher-grade students, which may result from the fact that these students are affected by the social media lesser than the older students. The pictures drawn by the students usually represent modern wars. The Independence War and Dardanelles War were depicted in the students' pictures. On the other side, many wars are explained in course books of history and social studies. However, fewer of those wars were reflected in the pictures, which reveal the fact that there is a problem in terms of explaining wars. Dilek (2009) put forward that when the 6th-grade students are guided adequately by their teachers, they are able to use historical sources and knowledge and imagine the history. Based on this assessment, it is seen that the wars explained within the curriculum were reflected in the pictures and the current war scenes were generally depicted in them. It is essential that the methods to explain wars be addressed and the significance of wars for the history be highlighted. Violent wars are seen in the geography of Middle East which is close to Turkey geographically and historically. In Turkey, the period without conflict called as "resolution period" has ended and the attacks of separatist terrorist organization have started again. The Turkish Armed

Forces and Security Units fight against the separatist terrorist organizations. In these fights, soldiers and policemen are martyred. This situation has made the concept of war and peace one of the most-discussed topics in the Turkish public opinion, verbal and written media. It is necessary to conduct applied studies on the concept of war and peace in Turkey. It is considered beneficial to make studies on this topic by sociologists, psychologists and educators.